

УДК 378.011.014.04.09:005.336.3

Біляковська Ольга Орестівна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Львівський національний університет імені Івана Франка

Bilyakovska Olha

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of the Department of General Pedagogy and

Pedagogy of Higher Education

Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: 0000-0003-2880-6826

Біницька Катерина Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Binytska Kateryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of Department of Pedagogy

Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

ORCID: 0000-0002-2111-5275

[https://doi.org/10.60022/1\(1\)-2GF](https://doi.org/10.60022/1(1)-2GF)

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК НОВА ПАРАДИГМА ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

STUDENT-CENTERED APPROACH AS A NEW PARADIGM IN OF THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Анотація. У статті висвітлено особливості організації якісного освітнього процесу у закладах вищої освіти на засадах студентоцентрованого підходу. Якість освітнього процесу залежить від змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання, концепцій і технологій навчання, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення, а головне від продуктивної взаємодії всіх його учасників. Вміло організована викладачем суб'єкт-суб'єктна взаємодія, яка ґрунтується на студентоцентрованому підході із застосуванням інтерактивних методів навчання сприяє поліпшенню якості освіти. За умов студентоцентрованого підходу в освітньому процесі відбувається зміщення акцентів із викладання на навчання, коли студент стає ключовою фігурою, виступає повноправним суб'єктом освітньої взаємодії, бере активну участь у діяльності закладу вищої освіти. Особливостями якісного освітнього процесу, організованого на засадах студентоцентрованого підходу є: проголошення студента центральною фігурою освітнього простору закладу вищої освіти, головним замовником якісних освітніх послуг; підвищення рівня активності, вмотивованості, професійної спрямованості здобувачів освіти; урізноманітнення освітніх функцій викладача, зміна його ролей в освітньому процесі; трансформація освітньої взаємодії викладачів і студентів; узгодженість і взаємозв'язок між навчанням та викладанням; використання цифрових технологій, інтерактивних методів навчання; систематичний моніторинг якості освітнього процесу.

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Студентоцентризований освітній процес стає вагомим чинником забезпечення якості освіти у контексті надання якісних освітніх послуг. Усвідомлення здобувачами вищої освіти відповідальності за процес навчання, творення власної освітньої траєкторії, яка спрямована на одержання бажаного результату, розуміння цінності освіти для подальшого професійного зростання та розвитку, налаштованість на конструктивний діалог та продуктивну співпрацю з викладачами творить нову парадигму якості освітнього процесу, як взаємодії зацікавлених сторін.

Ключові слова: студентоцентризований підхід, студентоцентризоване навчання, освітній процес, якість освіти.

Summary. The article deals with the peculiarities of the organization of the educational process in higher education institutions on the grounds of the student-centered approach. Quality of the education process depends on the content, organizational forms, teaching methods and techniques, educational and methodological, material and technical toolkit, and mostly the productive cooperation of all its participants. Well-organized by the teacher subject-subject cooperation based on the student-centered approach with the use of interactive teaching methods contributed to improving the quality of education. Applying the student-centered approach in the educational process, the focus is shifted from teaching to studying when the student becomes a key figure, is a full-fledged subject of the educational cooperation, and takes an active part in the activity of a higher education institution. The peculiarities of the qualitative educational process based on the student-centered approach include: declaring the student to be a key figure of the educational space of a higher education institution and a main customer of qualitative educational services; increasing the level of activeness, motivation, professional focus of students; diversification of the teacher's educational functions, changing their roles in the educational process; coherence and relationship between learning and teaching; use of digital technologies and interactive teaching methods; systematic monitoring of the quality of the educational process.

The student-centered educational process becomes a significant factor of ensuring the quality of education in the context of providing qualitative educational service. When the students realize the responsibility for their learning; create their own educational trajectory aimed at getting the desired result; understand the value of education for their further professional growth and development, the orientation on the constructive dialogue and productive cooperation with the teachers creates a new paradigm of the quality of the educational process as cooperated of interested parties.

Key words: student-centered approach, student-centered learning, educational process, quality of education.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сучасного суспільства та численні трансформації, які відбуваються в усіх сферах господарювання супроводжують цифрову революцію, відчутні наслідки якої пронизують повсякденне життя кожної людини. Соціально-економічні процеси детермінують суттєве зростання ролі освіти в усіх сферах суспільного життя, актуалізуючи її вагоме значення для покращення якості людського капіталу, розвитку економіки та суспільства в цілому. Сучасна освіта — ключовий чинник стабільного розвитку держави, а якість вищої освіти стає головним фактором підготовки конкурентоспроможного фахівця. Нова освітня парадигма визначає студентоцентризований підхід основою організації якісного освітнього процесу у закладі вищої освіти та обов'язковою складовою у наданні якісних освітніх послуг. З огляду на це, як наголошують науковці, всі прагнення студентоцентризованої вищої освіти (Карпінська 2016) призводять до посилення уваги щодо ефективної організації освітнього процесу, стає головним предметом дослідження науковців, пошуки яких спрямовані на покращення якості освіти в університеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що дослідники приділяють значну

увагу проблемі якості освіти й якісній організації освітнього процесу у вищій школі. Так, науковцями (В. Андрущенко, В. Бондар, В. Кремень, О. Малихін, С. Сисоєва, Л. Хоружа) висвітлено загальні засадничі принципи організації освітнього процесу й основні напрями конструювання змісту професійної підготовки майбутніх фахівців; питання впровадження інноваційних технологій, раціональних методів навчання (О. Дубасенюк, О. Комар, М. Пантук, О. Пехота, О. Ярошинська); проблеми продуктивної взаємодії суб'єктів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти (І. Бех, С. Вітвицька, І. Зайченко, О. Кривонос, О. Романовський), зокрема особливості, принципи студентоцентризованого навчання у закладах вищої освіти (В. Бахрушин, М. Бойко, О. Заблоцька, Н. Сінельнікова, Г. Удовіченко, А. Sajdak, W. Wryblewska).

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у висвітленні особливостей організації якісного освітнього процесу у закладах вищої освіти на засадах студентоцентризованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Модернізаційні зміни, які відбуваються у системі освіти, зокрема й в освітньому процесі, як важливий складовий у забезпечення якості освіти та освітньої діяльності в університеті, спрямовані на ефективне

управління, вдосконалення усіх компонентів, імплементації студентоцентрованого підходу, піднесення культури діалогового спілкування та впровадження цифрових, інноваційних технологій.

Якісні результати вищої освіти відображаються у змістовному наповненні освітнього процесу закладу вищої освіти, ефективному управлінні й організації, матеріально-технічному та науково-педагогічному забезпеченні, формуванні системи оцінювання та контролю результатів навчання фахівців.

Освітній процес у закладі освіти розглядаємо як складну систему організації та управління, що побудована на відповідних закономірностях і принципах, із визначеними етапами, складовими, особливостями та характеристиками, повноваженнями усіх учасників і суб'єктів навчання. Головними складовими якості освітнього процесу є: зміст освітніх програм; менеджмент освітнього процесу; навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення; освітні технології; якісний склад викладачів; якість студентів у контексті готовності [2].

Науковці розглядають освітній процес у закладі вищої освіти у трьох аспектах: динамічний — процес руху від мети до результату, що характеризується послідовністю, безперервністю, оперативністю у розв'язанні загальних та часткових завдань; змістовний — сукупність форм, елементів вияву людської культури, яка виражена у знаннях про суспільство, природу, мислення, духовність, техніку й засоби діяльності; технологічний — система інструментування й оптимізації, що забезпечує вибір і реалізацію гуманістично орієнтованих принципів, методів і форм [1].

Безумовно, що якість освітнього процесу залежить від змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання, концепцій і технологій навчання, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення, а головне від продуктивної взаємодії всіх його учасників. Власне вміло організована викладачем суб'єкт-суб'єктна взаємодія, яка ґрунтується на студентоцентрованому підході із застосуванням інтерактивних методів навчання сприяє поліпшенню якості освіти. Погоджуємося з думкою А. Стеблецького, що якість освіти, якість освітнього процесу визначається ефективністю спільної діяльності педагога і студента, яка, в свою чергу, залежить від взаєморозуміння побудованого на п'яти принципах: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості [3].

Студентоцентроване навчання — головний принцип покращення якості освіти, що передбачає активну позицію студентів в освітньому процесі, набуття ними необхідних компетенцій під час навчання, відповідальність за власну навчальну діяльність, яка спрямована на досягнення поставлених цілей та одержання планованого результату [8]. За умов студентоцентрованого підходу в освітньому процесі відбувається зміщення акцентів із викладання на навчання, коли студент стає ключовою

фігурою, виступає повноправним суб'єктом освітньої взаємодії, бере активну участь у діяльності університету. У зв'язку з цим змінюється роль викладача: він спрямовує студентів на досягнення конкретних цілей і сприяє формуванню їхніх компетенцій.

У межах освітнього процесу студенти залучені до виконання різнопланової навчальної діяльності, що вимагає зусиль і великої відданості, незалежності й інтелектуальних навичок щодо дослідження, пізнання предмета, тобто певної частини реальності, яка тісно пов'язана з кваліфікацією [16]. Студенти демонструють самостійність у навчальній діяльності та самосвідомість у здобутті нових знань, виявляють ініціативу, активність і креативність та наполегливо прагнуть до поставленої мети.

Варто зазначити, що розуміння якості університетської освіти змінюється. Впродовж багатьох років оцінювання проходило «на вході», визначаючи якість підготовки студентів, якість науково-педагогічних працівників, рівень навчально-методичного та ресурсного забезпечення. Нині якість університетської освіти оцінюють «на виході», аналізуючи швидкість / ефективність / своєчасність отримання дипломів, їхню корисність і, перш за все, оцінюють досягнутий студентами рівень результатів навчання [15]. З огляду на це, для нашого дослідження важливою є концепція університету як спільноти, що навчається [10]. У створенні цієї спільноти беруть участь різні суб'єкти, зацікавлені сторони: студенти, викладачі, роботодавці, політики та ін. Особливістю такої моделі є відчуття волі, здійснення дії учасниками відповідно до власних бажань, переконань і цілковитою відповідальністю за них. Характерною рисою такої концепції є рефлексивність діяльності всіх членів спільноти.

Важливою особливістю якісного освітнього процесу є діалогічність відкритість, демократичність щодо здійснення навчальної діяльності, активне залучення усіх зацікавлених сторін. У спільноті, що навчається, всі учасники аналізують свої дії, розмірковують над ними, оцінюють їх і, відповідно, роблять конструктивні висновки щодо подальшої діяльності [5].

Один із важливих учасників такої спільноти — студент, який є основним замовником освітніх послуг. Слід зазначити, що наразі бути студентом означає виконувати багато ролей в освітньому процесі, а університет має всіляко сприяти досягненню його життєвих цілей.

Сьогодні спостерігається явний відхід від традиційної моделі навчання на користь автономного навчання студентів. Сучасні освітні можливості дають змогу студентам здобувати знання та компетенції не лише в університеті, а й поза його межами. Змінюється роль викладача в освітньому процесі, він перестає бути експертом, а стає фасилітатором, який формує освітнє середовище, створює комфортні умови навчання студентів. Традиційна модель закритого навчання руйнується

на користь рамок і стилю навчання за принципом переговорів [4].

Беззаперечним освітнім трендом стає модель безперервного навчання, коли навчатися можна у різних місцях і різними способами, забезпечуючи тим самим задоволення потреб та уподобання студентів щодо форм здобування знань. Важливим є визнання університетом набутих студентами компетенцій та знань, які отримані у неформальній освіті. Власне, модель університету як спільноти, що навчається, визнає індивідуальні цілі та потреби студентів, а тому необхідним елементом якісної вищої освіти є надання можливості для студентів обирати курси, дисципліни, програми, форми та методи навчання.

До якісної організації освітнього процесу, виходячи з концепції університету як спільноти, що навчається, необхідно залучати всіх учасників, і насамперед студентів. З огляду на це, актуальними є моніторингові дослідження щодо якості освіти, якості надання освітніх послуг, а також ширше залучення студентів у організаційно-управлінську діяльність закладу вищої освіти.

Польські дослідники в галузі освіти зазначають, що у вищій освіті сьогодні немає єдиного підходу до навчання студентів, «радіше маємо справу з мультипарадигмальним підходом». Так, у наукових працях описано щонайменше чотири освітні парадигми, які різняться за способом бачення головного учасника освітнього процесу — студента [13].

Так, гуманістична освітня парадигма полягає у поглибленні знань про сам суб'єкт навчання та спрямованість освітнього процесу на його всебічний розвиток. Гуманістична педагогіка стосується гуманізації та формування людини як неповторної індивідуальності. Суб'єкт має певний освітній досвід, а також життєвий досвід, який стосується емоцій, почуттів і переживань особистості. Набуті знання поєднуються з особистим досвідом і суб'єктивними баченням світу, а тому не можуть бути завершеними на певному етапі об'єктивним утворенням. Власне студент — надзвичайно активна особа, яка всіляко прагне до самореалізації та самореалізації.

Рушійною силою є самоактуалізація, тобто «...тенденція рости від простої одиниці до складнішої, від залежності до автономії, від постійності та жорсткості, до мінливості та свободи вираження» [12]. Головне завдання студента — максимально застосовувати свої здібності, уміння і таланти, прагнути до ще більшого розвитку своїх переваг. Одне з головних завдань викладача полягає у забезпеченні розвитку кожного студента, його реального руху уперед. Знання й уміння стають не стільки самостійною ціллю, як засобом у процесі розвитку. Для підсилення особистісної спрямованості навчання, викладач так організовує процес навчання, аби сприяти оволодінню студентами нових видів діяльності, різних способів розв'язання проблем у нестандартних ситуаціях. За даних умов домінуюча роль викладача змінюється роллю

співучасника освітнього процесу, який вибудовується як діалог двох зацікавлених сторін у спільній навчальній діяльності, як взаємне збагачення їхнього особистісного досвіду. На різних етапах процесу навчання співпраця викладачів зі студентами є потрібною та ваговою [7]. Саме тому у контексті сучасних освітніх змін призначення та зміст діяльності викладача вищої школи функціонально змінюються.

Викладач стає радником, консультантом, модератором, тьютором, фасилітатором і провідником для студента в автономному пізнанні світу. Навчання за гуманістичною освітньою парадигмою спрямоване на: розуміння себе, пошук мети та сенсу життя, напрямку розвитку, аналіз та самоаналіз себе, розкриття сильних сторін, а також розуміння інших, встановлення позитивних міжособистісних стосунків. «Студент є джерелом ресурсів, а це означає, що тільки він може вирішити свою проблему, може змінити себе, несе відповідальність за своє навчання» [13].

Інша освітня модель передбачає конструктивістську парадигму, яка є досить популярною в академічній освіті. Термін конструктивізм означає філософсько-освітню концепцію, згідно з якою реальність є продуктом людського пізнання, а навчання є процесом створення власних суб'єктивних світів; знання, отримані у процесі навчання, мають функціональний характер, а отже використовуються для досягнення цілей і завдань, які окреслені студентами, а викладач повинен лише створити умови, що сприяли б продуктивній навчальній діяльності [9].

Навчання у світлі конструктивістської парадигми полягає у конструюванні знань студента в контексті вже наявних, суб'єктивних знань, особистого досвіду, прийнятих установок і моделей поведінки. Студент, як суб'єкт навчання, створює свою ерудицію шляхом перебудови наявних знань, реконструює їх під час інтерпретації, одночасно інтерпретуючи нову інформацію, яка досягає його свідомості на шляху пізнання [6]. Власне, завдання студента полягає, насамперед, у творчому, самостійному мисленні, переробленні інформації, що надходить із середовища та створення нових рефлексивних знань на основі індивідуальних знань, пережитого досвіду.

Все це, безсумнівно, вимагає активної позиції здобувачів освіти, критичного підходу до вирішення проблем, власного тлумачення дійсності, пошуку істини шляхом висування різних гіпотез, перевірки їх на практиці, пошуку нових рішень і застосування їх у реальному житті. Помилки, які допускає здобувач освіти у процесі навчання, у конструктивістській парадигмі є можливими та допустимими, що визначає не лише діагностичну функцію, а мотиваційну, спонукає до подальших спроб і пошуку нових кращих вирішень освітніх ситуацій.

Вважаємо, що викладачі мають організовувати якісне освітнє середовище студентів на засадах

гуманістичної та конструктивістської освітніх парадигм, утворюючи студентоцентроване навчання як доміную розвинутої якісної освіти.

Організація освітнього процесу за гуманістичною та конструктивістською парадигмами передбачає використання методів навчання, які активізують студентів, використання сучасних цифрових технологій.

Реалії сьогодення зумовили перехід освітнього процесу у змішаний, дистанційний формат. Дистанційне навчання має як переваги, так і недоліки, але є необхідністю на даному освітньому етапі. До важливих переваг дистанційної освіти можна віднести, перш за все, можливість коригувати час і місце навчання, що є величезною перевагою особливо для тих закладів вищої освіти, куди приїжджають студенти з різних куточків країни і навіть світу. Подолання бар'єрів, пов'язаних із подорожами, дозволяє проводити онлайн-зустрічі будь-де [14]. Крім того, складні алгоритми дозволяють контролювати прогрес здобувачів освіти, коригувати темп роботи та забезпечувати підтримку у процесі навчання. Важко чітко визначити певну роль викладача у дистанційному навчальному процесі, оскільки він може водночас виконувати багато функцій та ролей, від координатора, що готує та надає пакет матеріалів, стежить за ходом занять, до координатора, який викладає лекції, модерує дискусію, оцінює прогрес студентів у навчанні [11]. Також дистанційне навчання підвищує індивідуалізацію й адаптацію темпу та динаміки занять до потреб і можливостей студентів. Використовуючи ресурси ІКТ-інструментів, можна створювати оригінальні програми та модулі спеціалізації для здобувачів освіти різних напрямів підготовки, незалежно від вимог щодо мінімальної кількості зареєстрованих учасників. Потенціал дистанційного навчання полягає у його універсальності та адаптованості до користувача. Важливо згадати про осіб з обмеженими можливостями, особливими освітніми потребами, для яких щоденне відвідування університету є неможливим або надзвичайно обтяжливим.

У процесі дистанційного навчання розвивається креативність, незалежність, універсальність, співпраця та здатність керувати часом. У контексті

вищої освіти це ті риси майбутніх фахівців, які бажають бачити потенційні роботодавці.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, до особливостей якісного освітнього процесу, організованого на засадах студентоцентрованого підходу відносимо:

- проголошення студента центральною фігурою освітнього простору закладу вищої освіти, головним замовником якісних освітніх послуг, який самостійно обирає власну освітню траєкторію, несе відповідальність за навчальні досягнення;
- підвищення рівня активності, вмотивованості, професійної спрямованості та рефлексії здобувачів освіти;
- урізноманітнення освітніх функцій викладача, зміна його ролей в освітньому процесі; трансформацію освітньої взаємодії викладачів і студентів на основі партнерських, паритетних відносин;
- узгодженість і взаємозв'язок між навчанням та викладанням через розроблення, постійне оновлення, вдосконалення освітніх програм, спрямованих на формування компетентностей майбутнього конкурентоспроможного фахівця;
- використання інноваційних, цифрових технологій, інтерактивних методів навчання;
- систематичний моніторинг якості освітнього процесу, якості освітніх послуг.

Студентоцентрований освітній процес стає вагомим чинником забезпечення якості освіти у контексті надання якісних освітніх послуг. Важливо ширше залучати студентів в освітні, дослідницькі, управлінські процеси закладу вищої освіти. Усвідомлення здобувачами вищої освіти відповідальності за процес навчання, творення власної освітньої траєкторії, яка спрямована на одержання бажаного результату, розуміння цінності освіти для подальшого професійного зростання та розвитку, налаштованість на конструктивний діалог та продуктивну співпрацю з викладачами творить нову парадигму якості освітнього процесу, як взаємодії зацікавлених сторін.

Подальші наукові розвідки спрямовані на дослідження рівня залучення студентів до розроблення та перегляду освітніх програм, аналізу ступеня задоволеності здобувачів освіти якістю практичної підготовки.

Список використаних джерел

1. Біляковська О. Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні: порівняльний аналіз: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 440 с.
2. Біляковська О. Якість освіти: до генези поняття. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2017. Вип. LXXVI. Том I. С. 24–28.
3. Стеблецький А.Л. Чинники забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2020. Вип. 33. С. 31–40.
4. Barnes D. Nauczyciel i uczniowie: od porozumiewania się do kształcenia. Warszawa: Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, 1988. 255 s.
5. Gołębiak B.-D. Poszukiwanie — refleksyjność — dialektyczne uczenie się. Nowe praktyki edukacyjne w szkole wyższej. Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany / red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego. 2010. S. 255–268.

6. Klus-Stańska D. Polska rzeczywistość dydaktyczna — paradygmatyczny taniec św. Wita. Paradygmaty współczesnej dydaktyki / red. L. Hurło, D. Klus-Stańska, M. Łojko. Kraków: Impuls, 2009. 558 s.
7. Krajewska A. Współdziałanie nauczycieli akademickich i studentów a jakość kształcenia na przykładzie studiów pedagogicznych. Białystok: Trans Humana, 2016.
8. Krymets L. V., Saienko O. H., Bilyakovska O. O., Zakharov O. Y., Ivanova D. H. Quality management in higher education: Developing the methodology on the basis of total quality management. Review of Education. 2022. Vol. 10. e3322.
9. Kupisiewicz C., Kupisiewicz M. Słownik pedagogiczny. Warszawa: PWN. 2009. 204 s.
10. Kurantowicz E. Uczelnia jako społeczność ucząca się. Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany / red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. S. 269–278.
11. Penkowska G. Meandry e-learningu. Warszawa: Wyd.: Difin, 2010. 172 s.
12. Pervin L. A., John O. P. Osobowość. Teoria i badania. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. 692 s.
13. Sajdak A. Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Kraków: Impuls, 2013. 504 s.
14. Sathishkumar V., Radha R., Mahalakshmi K., Saravanakumar A. E-Learning during Lockdown of Covid-19 Pandemic: A Global Perspective. International Journal of Control and Automation. 2020. Nr. 13/4. P. 1088–1099.
15. W kierunku edukacji akademickiej zorientowanej na studenta / red. A. Karpińska, W. Wryblewska, K. Kowalcuk. Toruń: Wyd. Adam Marszałek. 2016. 346 s.
16. Wryblewska W. Proces studiowania w świetle badań indywidualnych przypadków. Innowacje i ewaluacja w edukacji. Wartości i wartościowanie w procesach edukacyjnych / red. J. Grzesiak. Kalisz: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Konin: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2017. S. 87–101.

References

1. Bilyakovska O. The quality assurance system of teacher training in the Republic of Poland and in Ukraine: comparative analysis: monograph. Lviv. 2020. 440 s.
2. Bilyakovska O. Quality of education: to the origin of a concept. Collection of Research Papers «Pedagogical Sciences». 2017. Vol. LXXVI. T. I. S. 24–28.
3. Stebletsky A. L. Factors of Education Quality Ensuring. Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy. 2020. Vol. 33. S. 31–40.
4. Barnes D. Nauczyciel i uczniowie: od porozumiewania się do kształcenia. Warszawa: Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, 1988. 255 s.
5. Gołębniak B.-D. Poszukiwanie — refleksyjność — dydaktyczne uczenie się. Nowe praktyki edukacyjne w szkole wyższej. Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany / red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego. 2010. S. 255–268.
6. Klus-Stańska D. Polska rzeczywistość dydaktyczna — paradygmatyczny taniec św. Wita. Paradygmaty współczesnej dydaktyki / red. L. Hurło, D. Klus-Stańska, M. Łojko. Kraków: Impuls, 2009. 558 s.
7. Krajewska A. Współdziałanie nauczycieli akademickich i studentów a jakość kształcenia na przykładzie studiów pedagogicznych. Białystok: Trans Humana, 2016.
8. Krymets L. V., Saienko O. H., Bilyakovska O. O., Zakharov O. Y., Ivanova D. H. Quality management in higher education: Developing the methodology on the basis of total quality management. Review of Education. 2022. Vol. 10. e3322.
9. Kupisiewicz C., Kupisiewicz M. Słownik pedagogiczny. Warszawa: PWN. 2009. 204 s.
10. Kurantowicz E. Uczelnia jako społeczność ucząca się. Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany / red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. S. 269–278.
11. Penkowska G. Meandry e-learningu. Warszawa: Wyd.: Difin, 2010. 172 s.
12. Pervin L. A., John O. P. Osobowość. Teoria i badania. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. 692 s.
13. Sajdak A. Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Kraków: Impuls, 2013. 504 s.
14. Sathishkumar V., Radha R., Mahalakshmi K., Saravanakumar A. E-Learning during Lockdown of Covid-19 Pandemic: A Global Perspective. International Journal of Control and Automation. 2020. Nr. 13/4. P. 1088–1099.
15. W kierunku edukacji akademickiej zorientowanej na studenta / red. A. Karpińska, W. Wryblewska, K. Kowalcuk. Toruń: Wyd. Adam Marszałek. 2016. 346 s.
16. Wryblewska W. Proces studiowania w świetle badań indywidualnych przypadków. Innowacje i ewaluacja w edukacji. Wartości i wartościowanie w procesach edukacyjnych / red. J. Grzesiak. Kalisz: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Konin: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2017. S. 87–101.